

EVOLUCIÓ DE LES CONDICIONS MATERIALS DELS OBRERS SABADELLENCES DE LA INDÚSTRIA LLANERA EN EL PRIMER QUART DEL SEGLE XX

ESTEVE DEU I BAIGUAL

La indústria llanera era, en aquesta època, l'activitat productiva que aplegava un major nombre d'obrers a Sabadell.

Per explicar les condicions de vida d'aquests treballadors hem de recórrer a diferents indicadors, com les condicions dels habitatges, la salut, la previsió social, les relacions contractuals, etc.; però, tenint en compte que en aquest període i en altres etapes anteriors les principals reivindicacions de la classe treballadora sabadellenca es van centrar en la reducció de la jornada laboral i en la millora dels salaris, basarem l'anàlisi en l'evolució d'aquests dos aspectes, tot relacionant-los amb l'evolució del cost de la vida.

Així tindrem una primera aproximació de quines han estat algunes de les millores qualitatives assolides per la classe treballadora al llarg d'aquest període, una llarga etapa en la qual s'alternen períodes de greu crisi econòmica i de prosperitat i, també, unes etapes de relacions laborals més o menys harmòniques amb etapes de greus conflictes.

EVOLUCIÓ DELS SALARIS

Ingressos setmanals i salari-hora

Mitjançant les sèries de l'evolució dels salaris de les diferents seccions de la indústria de la llana, que figuren a l'annex, i relacionant-les amb l'evolució de la setmana laboral legalment establerta, hem confeccionat una taula de l'evolució dels salaris globals en la indústria de la llana de Sabadell.

A les dades de la taula 1 podem comprovar que fins l'any 1913 els salaris setmanals han augmentat poc, concretament un 16,4%, el que representa una mitjana anual del 0,96%. En canvi, de 1913 a 1920 els salaris han augmentat considerablement, un 122% d'increment acumulat, amb una mitjana anual del 17,4% i s'han concentrat els creixements salarials més importants en els dos darrers anys d'aquesta etapa. Finalment, de 1920 a 1925 els salaris entren en una fase d'estancament i experimenten un creixement global de l'1,4%, amb una mitjana anual del 0,29%.

Per tant, al llarg del període estudiat, els salaris setmanals han augmentat en un 162,3%, 5,59% anual de mitjana, però de manera irregular; la major part d'aquests increments es concentra entre 1914 i 1920 i, sobretot, en els anys 1919 i 1920.

Comparant l'evolució dels salaris setmanals i dels salaris-hora, observem que l'augment d'aquests darrers és més pronunciat a causa de l'impacte de l'establiment de la setmana laboral de 60 i 48 hores, respectivament, en els anys 1913 i 1919.

L'increment global del salari-hora és del 255,3%, 8,8% anual, concentrat sobretot en 1919 i 1920 pels efectes combinats d'uns importants augments dels salaris setmanals i una significativa reducció de la jornada laboral. Dividint aquest període en tres etapes, veiem que, entre 1896 i 1913 hi ha un increment del 26,1%, un 177% entre 1913 i 1920, i només un 1,4% entre 1920 i 1925.

TAULA 1. *Evolució dels salaris globals de la indústria de la llana (Índex: 100=1896)¹*

Any	Salari setmanal	Salari-hora
1896	100	100
1897	100	100
1898	100	100
1899	103,3	103,3
1900	104	104
1901	104	104
1902	104	104
1903	105,7	105,7
1904	106,3	106,3
1905	106,3	106,3
1906	108	108
1907	108,2	108,2
1908	109,8	109,8
1909	109,9	109,9
1910	111,8	111,8
1911	112,8	112,8*
1912	113,9	113,9
1913	116,4	126,1
1914	117,3	127
1915	118,9	128,7
1916	128,7	139,3
1917	136,9	148,1
1918	157,2	170,2
1919	199,9	270,6
1920	258,6	350,2
1921	258,6	350,2
1922	259	350,9
1923	262	354,9
1924	262,3	355,3
1925	262,3	355,3

* No s'ha tingut en compte el pas de les 65 a les 62 hores setmanals, ja que queda compensat per la supressió de festes entre setmana.

¹ Aquesta taula ha estat elaborada mitjançant les següents fonts:

A. ARXIU HISTÒRIC DE SABADELL:

- Arxiu Turull. *Llibretes de setmanal, 1896-1925.*
- Arxiu Corominas. *Llibretes de setmanal, 1896-1925.*
- Arxiu Cuadras i Prim. *Llibretes de setmanal, 1896-1925.*
- Unión Industrial de Sabadell. *Libros de actas.* Secció d'aparells i tints. 1900-1919.
- «Boletín de la Cámara Oficial de Comercio e Industria de Sabadell» (1913-1925)

Aquests augments salarials van partir d'unes reglamentacions i convenis d'unificació de sous, pactats entre la patronal i els sindicats, principalment l'any 1899, en les diferents seccions de la indústria de la llana, alguns dels quals no es van revisar de manera global fins els anys 1911 i 1912, tot i que en aquest període de temps hi hauria alguns augments de sou en oficis concrets de cada secció.

A partir dels anys de la Guerra Europea, el creixement dels salaris va donar un salt important de cara a compensar l'increment del cost de la vida. Després de llargs i durs conflictes entre els empresaris i els sindicats, es van pactar uns convenis d'augmentos transitoris dels jornals, que quedarien incorporats al salari global a partir de l'any 1919, damunt dels quals s'aplicarien nous i importants augments en aquest mateix any i en el següent.

L'any 1921, que marca el final d'una etapa de set anys de producció a ple rendiment, el creixement dels salaris entra en una fase d'estancament, coincidint amb el període d'adaptació de la indústria de la llana a una situació de normalitat després del caràcter excepcional dels anys anteriors.

Així, doncs, podem arribar a la conclusió que els salaris augmenten poc i lentament al llarg del període estudiat, si exceptuem els anys compresos entre 1914 i 1920.

En algunes seccions els salaris s'havien mantingut pràcticament inamovibles durant molts anys, com per exemple, entre 1899 i 1906 en la secció de teixits, entre 1906 i 1914 en la de filats, entre 1899 i 1914 en la de rentadors i regenerats, i entre 1903 i 1911 en el ram de l'aigua.

Els increments dels salaris setmanals per seccions

Durant aquests anys podrem veure que els salaris no augmenten de manera igual en totes les seccions, tal com ens mostra la taula que segueix:

- *Afers Socials.* Negociat d'Estadística. Dels jornals que cobren els obrers de la indústria tèxtil llanera i hores de duració de la jornada. 1914.
- *Governació.* Negociat de Reformes Socials. Any 1923. Estadística del paro forzoso, jornadas y salarios de la industria y la agricultura. Informes procedentes de la Federación Patronal de Sabadell presentados el día 1 de octubre de 1922.
- B. GREMI DE FABRICANTS DE SABADELL:
- Unión Industrial de Sabadell. *Reglamentación de la mano de obra de las secciones.*

TAULA 2. *Evolució de l'índex de creixement dels salaris setmanals per seccions (Índex: 100=1896)²*

Any	Filatura	Teixits	Rentadors i regenerats	Ram de l'aigua
1896	100	100	100	100
1897	100	100	100	100
1898	100	100	100	100
1899	100	103,07	104,65	105,79
1900	102,63	103,07	104,65	105,79
1901	102,63	103,07	104,65	105,79
1902	102,63	103,07	104,65	105,79
1903	105,26	103,07	104,65	110,14
1904	106,90	103,84	104,65	110,14
1905	106,90	103,84	104,65	110,14
1906	113,48	103,84	104,65	110,14
1907	113,48	104,61	104,65	110,14
1908	113,48	110	105,60	110,14
1909	113,48	110,76	105,60	110,14
1910	113,81	116,15	107,45	110,14
1911	113,81	120	107,45	110,14
1912	113,81	121,53	107,45	113,04
1913	113,81	125,38	109,36	117,39
1914	113,81	126,92	111,21	117,39
1915	116,44	130,76	111,21	117,39
1916	125	140,38	118,67	130,78
1917	129,67	152,92	122,43	142,72
1918	148,81	173,46	134,77	172,05
1919	184,67	213,38	165,33	236,23
1920	248,68	264,61	216,82	304,34
1921	248,68	264,61	216,82	304,34
1922	248,68	264,61	218,73	304,34
1923	252,63	265	226,19	304,34
1924	253,94	265	226,19	304,34
1925	253,94	265	226,19	304,34

Globalment, els augments salarials més pronunciats es donen en el ram de l'aigua, un 204,3%, seguit a una distància considerable pels augments de les seccions de teixits i de filats, amb un 165% i un 153,9% respectivament, i ocupa el darrer lloc la secció de regenerats i rentadors, amb un 126,1% de creixement.

Fins l'any 1913 l'augment havia estat moderat en totes les seccions, oscil·lava entre el 25,3% dels teixits

i el 9,3% dels rentadors i regenerats i passava pel 17,3% i 13,8%, respectivament, dels filats i del ram de l'aigua.

De 1913 a 1920 l'ordre d'increments varia; el ram de l'aigua ocupa el primer lloc, amb uns augments del 159,2%, seguit de la filatura, els teixits i els rentadors i regenerats, amb uns creixements més semblants entre ells, del 118,5%, 111% i 106,8%, respectivament. Hem d'assenyalar que el sindicat del Ram de l'Aigua va ser el més combatiu durant aquests anys i el que va aconseguir arrencar de la patronal del sector unes majors concessions; de les indústries d'aquest sector depenia el procés final d'una producció que, gairebé sempre en aquests anys, s'havia de servir als clients amb urgència.

Després de l'any 1920, els augments salarials en totes les seccions seran insignificants o inexistents. Tot i així, s'observen unes lleugeres diferències entre les diverses seccions i es donen uns increments en relació inversa als que s'havien produït en l'etapa anterior: 4,3% en els rentadors i regenerats, entre 1920 i 1925, 2,1 en la filatura, 0,1 en els teixits i cap augment en el ram de l'aigua.

LA REDUCCIÓ DE LA JORNADA LABORAL

La durada de la jornada laboral, en el període estudiat, passarà de les 65 a les 48 hores setmanals.³

Fins el 28 de juliol de 1911 es treballaven 65 hores a la setmana, distribuïdes en 11 hores de dilluns a divendres i 10 hores els dissabtes. A partir d'aquesta data s'establí la setmana de 62 hores, mitjançant un conveni signat entre la Unió Industrial i la Federació Obrera Local, amb la reducció de 3 hores de treball els dissabtes; així, es continuarien treballant 11 hores els primers 5 dies de la setmana i 7 hores els dissabtes, i es plegaria a la 1 del migdia. Aquesta reducció de l'horari laboral quedava compensada per la supressió d'algunes festes entre setmana.

El dia 6 de setembre entrava en vigor la setmana de 60 hores, en aplicació d'un R.D. del dia 24 d'agost del mateix any. Aquest horari es distribuïa de la següent manera: 10 hores i mitja el dilluns, 11 hores de dimarts a divendres i 5 hores i tres quarts els dissab-

² Ídem.

³ Per a les modificacions de l'horari laboral ens remetem a:

- «Boletín de la Cámara Oficial de Comercio e Industria de Sabadell», 20. (Agost 1911), p. 4.
- «B.C.O.C.I.S.», 20. (Agost 1911), p. 3.

- «B.C.O.C.I.S.», 44. (Agost 1913), p. 7.

- «B.C.O.C.I.S.», 109 (Gener 1919), p. 5.

- Cámara Oficial de Comercio e Industria de Sabadell. *Memoria sobre la vida industrial y comercial de su demarcación durante los años de 1919 y 1920.* (Sabadell 1920), p. 91.

tes, dia que el treball acabava a les 12 del migdia. En realitat es treballaven un total de 60 hores i 1/4 per fer el còmput total de 3.000 hores l'any que fixava la llei.

El dia 13 de gener de 1919 s'estableix la setmana de 54 hores, després d'un llarg conflicte entre la patronal i els sindicats que es va acabar amb l'arbitratge del President de la Mancomunitat de Catalunya, el qual dictà un laude que recollia íntegrament les reivindicacions obreres en aquest terreny. Aquest nou horari es distribuïa així: 9 hores el dilluns, 10 hores de dimarts a divendres i 5 hores el dissabte, dia que també s'acabava la feina a les 12 del migdia.

El mateix any 1919, el 13 d'agost, la patronal sabadellenca va concedir la setmana de 48 hores, anticipant-se en uns mesos a la implantació d'aquest nou horari a Catalunya amb caràcter general en moltes indústries. El nou horari es distribuïa en 8 hores i tres quarts de dilluns a divendres i 4 hores i un quart els dissabtes.

Durant la major part dels anys que comprèn el període estudiat l'horari laboral era partit, amb una hora per dinar al migdia, que s'allargaria a una hora i mitja a partir de l'establiment de la setmana de 48 hores. A partir dels anys vint serà també més habitual que abans el treball amb torns de treball seguit.

Les novetats més significatives en les modificacions de l'horari laboral, a més de la reducció global de l'horari setmanal, seran la introducció de l'anomenada setmana anglesa, en què s'acabava el treball el dissabte al migdia, i l'inici del treball més tard els matins a mesura que s'anava reduint el total d'hores que calia treballar.

Paral·lelament a la reducció de l'horari laboral, es va incrementar també el nombre de festes entre setmana reconegudes. Unes mesures que, si bé augmentaven el temps de repòs dels obrers, podien reduir els seus ingressos, ja que la immensa majoria dels treballadors no eren setmanals, sinó jornalers que cobraven al final de la setmana en funció dels jornals treballats.

Concretament, el nombre de festes intersetmanals reconegudes eren: 11 i mitja en el conveni de 1911, 14 i mitja en el de 1913 i agost de 1919 i 17 i mitja en un acord signat el 6 de maig de 1921.⁴

A la taula que figura a continuació es pot observar quina va ser l'evolució de l'horari laboral durant aquests anys, que, en conjunt, representa una reducció

ció de més d'una quarta part entre 1896 i 1925, concretament, un 26,2%. Les millores més destacades es produïen l'any 1919, en el qual es concentraren 19 d'aquests 26,2 punts de disminució global.

TAULA 3. *Evolució de la durada de la setmana laboral⁵*

Data	Total d'hores setmanals	(Índex: 100=1896)
1896	65	100
Juliol 1911	62	95,3
Setembre 1913	60	92,3
Gener 1919	54	83
Agost 1919	48	73,8
1925	48	73,8

SALARIS SETMANALS I COST DE LA VIDA

La comparació dels dos índexs

Per a l'anàlisi de l'evolució del cost de la vida de l'obrer hem pogut disposar de dades suficients per al període 1913-1925, però no així per als anys anteriors. En el primer cas, hem pogut comptar amb la informació proporcionada per la Cambra de Comerç de Sabadell, l'Associació de Fabricants de Teixits de Llana i la Junta Local de Reformes Socials. En canvi, per als anys anteriors, només hem pogut obtenir algunes dades aïllades, anteriors a 1907, proporcionades pel «Boletín de Estadística y Mercados», que no hem considerat per insuficients. Al seu lloc, hem preferit unes dades sobre preus d'articles alimentaris a l'engròs a Barcelona, unes dades pobres i externes a Sabadell, en comparació amb les dels anys següents, però útils agafades com a índex de referència.

Per aquestes raons, ens hem vist obligats a analitzar l'evolució dels salaris i el cost de la vida marcant una clara diferència entre dos períodes que tenen llur línia divisòria en l'any 1913.

A la taula 4 podem observar que els preus dels articles alimentaris tenen una evolució irregular fins l'any 1906 i que posteriorment s'estabilitzen.

Fins l'any 1904 trobem alguns anys en els quals l'índex dels preus se situa per damunt del dels salaris, concretament, 1899, 1902 i 1904. Després d'aquest últim any i fins el 1913 l'evolució dels salaris anirà sempre per sobre dels preus.

El període amb una inestabilitat més accentuada es dona entre 1899 i 1904, coincidint amb una situa-

⁴ Ídem.

⁵ Ídem.

TAULA 4. *Evolució dels salaris setmanals de la indústria de la llana a Sabadell i dels preus dels articles alimentaris a l'engròs a Barcelona (1896-1913) (Índex: 100=1896)*⁶

Any	Índex de salaris	Índex de preus
1896	100	100
1897	100	95,13
1898	100	95,13
1899	103,37	107,82
1900	104,03	95,77
1901	104,03	102,85
1902	104,03	107,82
1903	105,78	99,36
1904	106,38	107,82
1905	106,38	103,59
1906	108,02	96,51
1907	108,22	104,22
1908	109,08	104,22
1909	109,99	103,59
1910	111,88	103,59
1911	112,85	106,34
1912	113,95	109,19
1913	116,48	106,03

ció de crisi general per a la indústria de la llana i d'augment de la conflictivitat laboral, en què destaquen precisament les vagues generals de 1899 i 1902.

De 1904 a 1913 hi ha un procés de recuperació de l'activitat econòmica, amb pocs conflictes laborals importants, si exceptuem el de 1910 —hi incideixen una multiplicitat de factors— i amb una millora del poder adquisitiu dels salaris.

A nivell global, de 1896 a 1913 els preus augmenten d'un 6,3%, però de manera irregular, amb un índex màxim de 109,1 l'any 1912 i un mínim de 95,1 en 1897 i 1898 en relació a l'índex 100 de 1896. En el mateix període els salaris s'incrementen d'una manera irregular fins a un total acumulat del 16,4% i després de l'any 1904 van sempre per sobre dels preus.

Són uns anys, doncs, en els quals els salaris augmenten poc, tenint en compte que el cost de la vida, malgrat la irregularitat d'alguns anys, tendeix cap a l'estabilitat.

A partir de l'any 1913, i coincidint després amb els anys de la Guerra Europea, es va produir un fort augment dels preus de les subsistències. Aquesta situació va donar peu a una allau de demandes obreres encaminades a aconseguir uns augments salarials que compensessin la inflació; però la consecució de les reivindicacions obreres serà difícil per les resistències d'uns empresaris que necessiten frenar l'increment dels salaris per neutralitzar l'increment d'altres costos productius i mantenir unes mateixes taxes de beneficis.

La inflació arriba a la cota màxima l'any 1920 per iniciar una davallada fins l'any 1922, seguida d'una nova fase ascendent.

A continuació s'exposa una taula de l'evolució dels salaris i del cost de la vida a Sabadell:

TAULA 5. *Evolució dels salaris de la indústria de la llana i dels preus de les subsistències a Sabadell (Índex: 100=1913)*⁷

Any	Salaris setmanals	Cost de la vida
1913	100	100
1914	100,72	104,3
1915	102,12	108,9
1916	110,49	118,1
1917	117,55	128,9
1918	135,01	154,4
1919	171,61	174,5
1920	222,02	189,5
1921	222,02	181,4
1922	222,43	175,7
1923	224,96	176,4
1924	225,24	178,1
1925	225,24	181,7

Podem observar, doncs, que fins l'any 1919, l'índex dels preus va per sobre del dels salaris. Així, durant els anys de la Guerra Europea hi ha una pèrdua real del poder adquisitiu dels treballadors, que modificava la situació dels anys anteriors, en els quals havia augmentat el poder de compra dels salaris. Aquesta

⁶ Per a les dades referides a l'índex de preus ens remetem a:
 • Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes. Dirección General del Instituto Geográfico y Estadístico. *Anuario Estadístico de España*. Año 7, 1920. (Madrid, 1921), p. 191.

⁷ Les dades que fan referència al cost de la vida provenen de:

• «B.C.O.C.I.S.» (1913-1925).
 • Associació de fabricants de teixits de llana. *Memòria de 1919*. (Sabadell 1919), ps. 33-39.
 • A.H.S. *Governació*. Negociat d'Afers Socials. Precios medios de las subsistencias. 1913-1923.

situació va provocar nombrosos conflictes laborals, sobretot entre 1916 i el bienni 1919-1920.

Cal assenyalar, no obstant això, que durant els anys de la Guerra, el treball d'hores extraordinàries va compensar la pèrdua del poder adquisitiu dels salaris ordinaris. En altres paraules, els obrers es van veure obligats a treballar més hores per mantenir el nivell de vida, unes hores complementàries que eren necessàries en les fàbriques per a poder satisfer un augment de la demanda de productes.

A partir de l'any 1920 els importants augments salarials aconseguits queden consolidats per a tot el primer quinquenni dels anys 20, paral·lelament al descens de l'índex del cost de la vida. Aquests anys seran els de màxim poder adquisitiu dels salaris, si bé l'atur general en algun any i els aturs parcials de temporada tornen a sorgir en una etapa en la qual es tendeix a la normalitat de períodes anteriors.

Poder adquisitiu concret dels salaris.

Per poder comprendre millor, però, quina era realment la capacitat de consum de les famílies obreres hem d'analitzar quin era el pressupost de despeses mínimes i com s'havia de cobrir.

Segons estimacions diverses, el pressupost setmanal mínim d'una família obrera de cinc membres amb tres fills era en 1904, 1913 i 1919, respectivament, de 65,50, 59,79 i 95,54 pessetes.

En una família hipotètica, formada per: el pare (teixidor), la mare (ordidora), una filla gran (metxera), una filla petita (canonera) i un fill petit (sagal de perxes), aquest pressupost mínim es podria obtenir de la manera que ens mostren aquestes taules⁸:

TAULA 6. *Salari setmanals (en pessetes)*

	1904	1913	1919
Teixidor	27	28,50	43,65
Ordidora	13	17	26
Metxera	12,50	12,50	23,80
Canonera	7,50	13	25,25
Sagal de perxes	11	12,50	18

⁸ A més a més de les dades que consten a l'annex I, s'han emprat altres dades provinents de:

• Andreu CASTELLS, *Sabadell: Informe de l'oposició*. Vol. II,

TAULA 7. *Ingressos i pressupost setmanals familiars (en pessetes)*

	1904	1913	1919
Ingressos familiars:			
Pare i mare	40	45,50	69,65
Pare, mare i filla gran	53	58	93,45
Pare, mare i 2 filles	60,50	71	118,70
Pare, mare i 3 fills	71,50	83,50	136,70
Pressupost familiar:			
	65,50	59,79	95,54

Veiem, doncs, que en cap d'aquests anys, treballant el pare, la mare i la filla gran no es cobreix el pressupost familiar mínim, encara que en 1913 i 1919 el dèficit és petit. L'any 1904 han de treballar els cinc membres de la família per cobrir les despeses. L'any 1913 i l'any 1919 no cal que treballi el fill petit.

Això voldria dir que les famílies que tenen fills molt petits, que encara no es poden incorporar al treball, tenen moltes dificultats per obtenir els diners necessaris per a cobrir unes despeses mínimes. Per aquest motiu, molts nens i nenes s'havien d'incorporar a la fàbrica abans de l'edat legalment establerta. No hi ha cap dubte que en molts tallers hi havia passadores, nuadores, canoneres, aprenents, etc., menors de 14 anys.

Però per fer-nos una idea més clara del que entrava en aquest pressupost mínim, hem de relacionar els salaris amb el preu d'articles de consum concrets.

Marian Burguès, en el seu llibre *Sabadell del meu record*, ens fa una descripció del que menjaven en diferents hores del dia les famílies obreres en els darrers anys de la dècada dels 60 del segle XIX:

«L'obligada frugalitat de cada dia. La minestra dels nostres obrers, en sa majoria, era d'una senzillesa i parquetat que rarament tenien de pendre remei per agafar gana. En anar a treballar, a les cinc, un quarto d'aiguarent o mig petricó de barreja de mistela i aiguarent i una queixalada de pa sucats amb oli. Esmorzar, a dos quarts de nou. Un plat de mongetes, patates, cols, bròquil i mitja arengada; un o dos tra-

1868-1904. (Sabadell 1977), p. 12. 80.

• A.F.I.L.L. Op. cit. pàg. 51

gos de vi amb el porró, i en paus. A les dotze, un plat d'escudella amb força patates i cols, feta amb una mairada de sagí i mitja terça de carn, muia o cap de costelles i un tall de cansalada, tot barrejat al mateix plat. No hi havia el costum de fer plat separat per la carn d'olla. Qui prenia un bocí de pa sucac amb oli o vi per postres ja era un malgastador. El porró ple de vi no mancava al més pobre. La major part de cases ni paraven taula, el plat fondo a la mà, l'un assegut al primer graó de l'escala, qui al banc, d'esquena a taula. Culleres de fusta, de ganivet i de forquilla no se n'usaven. Els pans de dotze lliures eren els petitons. Per sopar, una sopa de suc de bròquil o mongetes; després la vianda i una plata d'enciam, tomàquets i pebrots, cebes i olives. Tot es prenia amb els dits.»⁹

El 1919 les coses només podien haver millorat relativament. El sou d'un teixidor permetia disposar de 6,23 pessetes diàries. Comparant aquest jornal amb els preus de les subsistències que proporciona la Junta Local

de Reformes socials, un quilo de bacallà absorbia el 60% d'aquest jornal i una dotzena d'ous, el 64,2%; però, també, dos quilos de pa, dos quilos de patates, un quilo de mongetes i un litre de vi li representaven el 51,2% del jornal.¹⁰

Amb aquestes equivalències ens podem fer una idea de quina podia ser la dieta alimentària d'una família obrera 50 anys després de la descripció de Marian Burguès.

En aquesta situació, era molt freqüent que en moltes cases obreres hi hagués un galliner on es criaven gallines per obtenir ous, per fer-ne brou quan ja eren velles i on engreixaven els capons per a les grans solemnitats, Nadal i la Festa Major. L'eixida de moltes cases s'havia convertit també en un hort. Segurament d'aquesta manera es podia compensar el molt possible dèficit pressupostari ocasionat per uns salaris insuficients.

⁹ Marian BURGUÈS, *Sabadell del meu record* (Sabadell 1929), p. 188.

¹⁰ Vegeu la nota núm. 7.

ANNEX

SALARIS SETMANALS DE DIFERENTS SECCIONS¹¹1. *Salaris setmanals de filatura (en pessetes)*

Any	Pentinaires i preparació	Metxeres	Filador de selfactines	Filador de contínues	Salari mitjà	Índex
1896	11,25	11,75	27	26	19	100
1897	11,25	11,75	27	26	19	100
1898	11,25	11,75	27	26	19	100
1899	11,25	11,75	27	26	19	100
1900	11,25	11,75	28	27	19,50	102,63
1901	11,25	11,75	28	27	19,50	102,63
1902	11,25	11,75	28	27	19,50	102,63
1903	11,25	11,75	29	28	20	105,26
1904	11,75	12,50	29	28	20,31	106,90
1905	11,75	12,50	29	28	20,31	106,90
1906	11,75	12,50	32	30	21,56	113,48
1907	11,75	12,50	32	30	21,56	113,48
1908	11,75	12,50	32	30	21,56	113,48
1909	11,75	12,50	32	30	21,56	113,48
1910	11,75	12,50	32	30	21,56	113,48
1911	12	12,50	32	30	21,62	113,81
1912	12	12,50	32	30	21,62	113,81
1913	12	12,50	32	30	21,62	113,81
1914	12	12,50	32	30	21,62	113,81
1915	13	13,50	32	30	22,12	116,44
1916	14	14,50	34,25	32,25	23,75	125
1917	14,75	15	35,40	33,40	24,63	129,67
1918	17,65	18,15	39,65	37,65	28,27	148,81
1919	23,25	23,80	47,15	46,15	35,08	184,67
1920	30,50	31,50	64	63	47,25	248,68
1921	30,50	31,50	64	63	47,25	248,68
1922	30,50	31,50	64	63	47,25	248,68
1923	30,50	31,50	65,50	64,50	48	252,63
1924	30,50	31,50	65,50	65,50	48,25	253,94
1925	30,50	31,50	65,50	65,50	48,25	253,94

¹¹ Vegeu la nota núm. 1.

2. *Salari de la secció de rentadors, cardes i pentinats (en pessetes)*

Any	Peons de rentadors	Carregadors	Pentinadores	Salari mitjà	Índex
1896	21	22	10,50	17,83	100
1897	21	22	10,50	17,83	100
1898	21	22	10,50	17,83	100
1899	22,50	22,50	11	18,66	104,65
1900	22,50	22,50	11	18,66	104,65
1901	22,50	22,50	11	18,66	104,65
1902	22,50	22,50	11	18,66	104,65
1903	22,50	22,50	11	18,66	104,65
1904	22,50	22,50	11	18,66	104,65
1905	22,50	22,50	11	18,66	104,65
1906	22,50	22,50	11	18,66	104,65
1907	22,50	22,50	11	18,66	104,65
1908	22,50	23	11	18,83	105,60
1909	22,50	23	11	18,83	105,60
1910	22,50	23	12	19,16	107,45
1911	22,50	23	12	19,16	107,45
1912	22,50	23	12	19,16	107,45
1913	22,50	23	13	19,50	109,36
1914	23	23	13,50	19,83	111,21
1915	23	23	13,50	19,83	111,21
1916	24,50	24,50	14,50	21,16	118,67
1917	25	25	15,50	21,83	122,43
1918	27,10	27,10	17,90	24,03	134,77
1919	33	33	22,45	29,48	165,33
1920	43	43	30	38,66	216,82
1921	43	43	30	38,66	216,82
1922	43	43	31	39	218,73
1923	45	45	31	40,33	226,19
1924	45	45	31	40,33	226,19
1925	45	45	31	40,33	226,19

3. *Salari de la secció de teixits (en pessetes)*

Any	Ordidores	Canonereres	Teixidors	Esborradores i Escutiadores	Cosidores	Salari mitjà	Índex
1896	12,50	7	27	8	10,50	13	100
1897	12,50	7	27	8	10,50	13	100
1898	12,50	7	27	8	10,50	13	100
1899	13	7,50	27	8,50	11	13,40	103,07
1900	13	7,50	27	8,50	11	13,40	103,07
1901	13	7,50	27	8,50	11	13,40	103,07
1902	13	7,50	27	8,50	11	13,40	103,07
1903	13	7,50	27	8,50	11	13,40	103,07
1904	13	7,50	27	9	11	13,50	103,84
1905	13	7,50	27	9	11	13,50	103,84
1906	13	7,50	27	9	11	13,50	103,84
1907	13	8	27	9	11	13,60	104,61
1908	15	9,50	27	9	11	14,30	110
1909	15	9,50	27	9	11,50	14,40	110,76
1910	15	12	27	9	12,50	15,10	116,15

3. (Continuació)

Any	Ordidores	Canoneres	Teixidors	Esborradores i Escutiadores	Cosidores	Salari mitjà	Índex
1911	16	12	27	9,50	13,50	15,60	120
1912	17	12	27	9,50	13,50	15,80	121,53
1913	17	13	28,50	9,50	13,50	16,30	125,38
1914	17	14	28,50	9,50	13,50	16,50	126,92
1915	18	15	28,50	9,50	14	17	130,76
1916	19	16	30,75	10,50	15	18,25	140,38
1917	19	17,50	31,90	13,50	17,50	19,88	152,92
1918	21,40	20,40	36,15	15,40	19,40	22,55	173,46
1919	26	25,25	43,65	19,70	24,10	27,74	213,38
1920	33,50	29,50	55	24	30	34,40	264,61
1921	33,50	29,50	55	24	30	34,40	264,61
1922	33,50	29,50	55	24	30	34,40	264,61
1923	33,50	29,75	55	24	30	34,45	265
1924	33,50	29,75	55	24	30	34,45	265
1925	33,50	29,75	55	24	30	34,45	265

4. Salaris de la secció d'aprestos, acabats i tints (en pessetes)

Any	Ajudants de tondoses	Sagals de perxes	Tintorers	Premsadors	Salari mitjà	Índex
1896	20	9	20	20	17,25	100
1897	20	9	20	20	17,25	100
1898	20	9	20	20	17,25	100
1899	21	10	21	21	18,25	105,79
1900	21	10	21	21	18,25	105,79
1901	21	10	21	21	18,25	105,79
1902	21	10	21	21	18,25	105,79
1903	21	11	22	22	19	110,14
1904	21	11	22	22	19	110,14
1905	21	11	22	22	19	110,14
1906	21	11	22	22	19	110,14
1907	21	11	22	22	19	110,14
1908	21	11	22	22	19	110,14
1909	21	11	22	22	19	110,14
1910	21	11	22	22	19	110,14
1911	21	11	22	22	19	110,14
1912	21	12	22,50	22,50	19,50	113,04
1913	22	12,50	23,25	23,25	20,25	117,39
1914	22	12,50	23,25	23,25	20,25	117,39
1915	22	12,50	23,25	23,25	20,25	117,39
1916	25,25	14	25,50	25,50	22,56	130,78
1917	27,50	15	28	28	24,62	142,72
1918	32,75	16	35	35	29,68	172,05
1919	45	18	50	50	40,75	236,23
1920	60	20	65	65	52,50	304,34
1921	60	20	65	65	52,50	304,34
1922	60	20	65	65	52,50	304,34
1923	60	20	65	65	52,50	304,34
1924	60	20	65	65	52,50	304,34
1925	60	20	65	65	52,50	304,34